

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

 Fredrika-Bremer-Förbundets medlemmar anmodas att med snaraste till byrån, 54 Drottninggatan, 1 tr., insända årsavgifter och prenumerationsavgifter.

1903

Ny följd VI årg.

Häft. 3

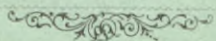
TIDSKRIFT FÖR SOCIALA

OGH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN

INNEHÅLL:

MARIA CEDERSCHÖLD: Den svenska gifta kvinnans rättsliga ställning i familjen och samhället.

ANNA KNUTSON: Kung Vahle och Mäns i Halna. (En sägen från det gamla Västergötland).

Litteratur: L. D., Minne af Fredrika Bremer af C. R. Nyblom. — F. E., Ur en själs lif af Gertrud Almqvist.

Helen Blackburn †:

Från riksdagen: Mannens målsmanskap öfver hustrun.

Föreningsmeddelanden.

Från skilda håll.

SVECIA,

Soldt, tidsenligt Lifförsäkringsbolag.
Ömsesidighetsprincip. — Svensk dödlighet.

Kontor: Regeringsgatan 40.

Olycksfall-försäkringsanstalten GOTHIA.

Afslutar olycksfallförsäkringar på liberalaste och tidsenligaste vilkor.

Hufvudkontor: Regeringsgatan 40, 2 tr.

— Aktiebolaget Nordiska Kompaniet. —
Textlafdelning, Thyra Gräfsström.
Fardiga och påbörjade Broderier på sidan, kläder, hårter och slesstramali, passande för Dnkar, Portliere, Mattor, Kuddar, Serveringsstnkar m. m. Mönster utlyns. Rekvisttioner från landsorten ombesörjas pr omgående.
Obs! Ändrad adress: Regeringsgatan 5.

Bröderna Pahlmans Skrif-, Språk- & Handelsinstitut,
A. T. *84, Riks- 56 06, Stockholm, Stora Vattugatan 2, 1 och 2 tr. n. upp.
Fullständigt Handelsläroverk med räkning- och måttstreckkontor.
Arskurser, Terminskurser, 3 mån. kurser. Kurser i särskilda ämnen.
Undervisningen berättas af 21 lärare. Nya elever emottagas dag-
ligen. Prospekt gratis på begäran.
Söndagssektioner. Skriftsmitteln fortgår oförändradt.

Kyrbroscha Tholan

Till lindrande

och i många fall till botande af hosta, hals- och bröstsjukdomar är Salubrin ett alltiidigt mera användadt medel. Vid lindriga fall kunna tillfälliga inandningar, t. ex. af gaserna från ett med Salubrin fuktadt tygstycke, göra åsyftad verkan. I andra fall bör användas inandningsapparat enligt särskild beskrifning. Vid fall af lunginflammation, äfvensom vid en del halssjukdomar, medföra värmande salubrinomslag tilmärkt verkan, om de anläggas med gummitätt på sätt som i beskrifningen medför nyttig verkan vid rätt användning. Äfven om Ni af förut fattad fördom tror det vara overksamtt. Salubrin tillhandahålles i Partym-, Specceri- och Färgaffärer. Partilager hos **Geijer & C:o, Stockholm.**

Dam-Utstyrlar

utföras snabbt, väl och till moderata priser af

Nordiska Kompaniet

Stockholm.

Sjuksköterskor

med goda betyg öfver genomgångna lärokurser och utöfvad praktisk verksamhet finnas anmälda å Fredrika-Bremer-Förbundets Sjuksköterskebyrå, 25 Tunnelgatan. — Allm. Tel. 82 11. Riks Tel. 68 98.

Å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, Stockholm, 54 Drottninggatan,

finnas anmälda kvinnliga arbetssökande såsom: lektionsgifvare i olika ämnen, svenska och utländska lärarinnor för hem och skolor, kontors- och skrivbiträden, bonner, husföreståndarinnor, sällskap och biträden i hem, föreläserskor, gymnaster m. fl.

Klagomål öfver svårighet att få köpa verkligt god Ättika har föranledt Liljeholmens Vinfabrik att tillhandahålla sin, sedan många år för god smak och fin arom kända Ättikssprit, på förseglade flaskor försedda med fabriken's etikett och spädningstabell.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna värden af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrodda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

(Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10-4),

som under garanti af Stockholms Enskilda Bank åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten infutna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny placering af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen, underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å in-teckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att in-teckningarne blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad in-teckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter Stockholms Enskilda Bank därigenom uppkommen skada.

Förvaringsavgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

HYLIN & C^{OS}

FABRIKSAKTIEBOLAG

KONGL. HOFLEVERANTÖR.

UTSTÄLLNINGSTVÅLAR:

VIOL, HYACINTHE, HELIOTROPE, SYREN M. FL.

THEA-ROS-PARFYM M. FL.

prisbelönta med

GULD MEDALJ I STOCKHOLM 1897
I GEFLE 1901.

Försäljes i våra butiker

12 Regeringsgatan — Vesterlånggatan 16

A. T. 64 69.

A. T. 24 97.

samt hos alla finare parfymhandlare i riket.

(S. T. A. 99922)

Aug. Magnusson

46 & 48 Vesterlånggatan 46 & 48

STOCKHOLM.

(Etablerad 1860.)

Största lager i Norden

af

Kulörta och Svarta Klädningstyger
i **Siden** och **Ylle**,
Bomullsvvaror, Kapptyger och Schalar.

Afdelningen

för å egen fabrik confectionerade artiklar, in-
rättad efter utländskt mönster, erbjuder ett

storartadt urval af **färdiggjorda**

Promenad- och Sällskapsklädningar,

Bluslif och Kjolar,

*Res-, Rid-, Velociped- o. Gymnastikdräk-
ter, Morgonrockar och Underkjolar m. m.*

Allt efter senaste modeller.

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 2867.

**Profver på begäran
kostnadsfritt.**

Riks-Telefon 6 26
Allm. Telefon 28 67

OBSERVERA det stora lagret i Svarta Klädningstyger.

Den svenska gifta kvinnans rättsliga ställning i familjen och samhället.

Af *Maria Cederschiöld*.

På uppdrag af Fredrika-Bremer-Förbundets komité
för lagfrågor.

Aldrig har väl ett århundrade åstadkommit så genomgripande förändringar på samhällslifvets olika områden som det 19:e seklet. Dessa förändringar hafva äfven inverkat på kvinnans ställning. I följd af de stora upptäckterna och uppfinningarna, af ångans och elektricitetens användning, har arbetsfördelningen blifvit en annan, och många af de arbeten, som förr utfördes af kvinnorna inom hemmen, hafva nu öfvertagits af storindustrin. Kvinnorna, hvilka förr med ytterst få undantag voro hänvisade till hemmets värld och stängda från all annan verksamhet, kvinnorna, hvilka hela lifvet, vare sig de voro gifta eller ogifta, voro omyndiga, och hvilka endastingo en nödortftig undervisning och ofta knappast det, hafva nu fått tillträde till en mängd verksamhetsområden, som förr uteslutande tillhörde männen; de hafva, om också ej på samma villkor som männen, fått tillträde till nästan all slags undervisning, äfven den vid universiteten, de blifva som ogifta myndiga vid samma ålder som männen.

I allmänhet har det varit betydligt lättare, att inom lagstiftningen få genomfördt reformer till förmån för den ogifta kvinnan än för den gifta. Försök att förbättra den senares rättsliga ställning hafva under 1800-talets senare hälft gång på gång förekommit, i synnerhet var detta förhållandet under 1850- 60- och 70-talen, då särskildt L. J. Hierta icke mindre än 7 gånger först å riddarhuset och i borgarståndet och sedan i Andra kammaren väckte motioner om ändringar i gällande lag rörande äkta makars egendomsförhållanden och upphäfvande af mannens målsmanskap. Kort före Hiertas död 1872 stiftades på initiativ af hans yngsta dotter, fröken Anna Hierta, sedermera fru Retzius, biträdd af fru Ellen Ankarsvärd m. fl., »Föreningen för gift kvinnas äganderätt», hvars syfte enligt första punk-

ten på dess program var att »verka för sådana ändringar i Sveriges rikes lag, att den gifta kvinnan tillerkännes rätt att råda öfver den egendom hon före eller under äktenskapet ärft eller förvärfvt». Denna förening — den första kvinnosaksförening i Norden — utöfvade sedan under 20 år en liflig verksamhet.

Dessa sträfvanden hafva också ledt till en och annan reform för förbättrande af gift kvinnas ställning, den förnämsta af dessa var den förändring i giftermålsbalken, som kom till stånd år 1874, och hvarigenom gift kvinna fick rätt att själf råda öfver den egendom, som i äktenskapsförord eller genom gåfva och testamente förklarats skola tillhöra henne enskildt och tillika vara undantagen från mannens förvaltning, samt slutligen öfver hvad hon genom eget arbete förvärfvat. Dessa partiella reformer hafva ganska betydligt ändrat den gifta kvinnans ställning; på lagstiftningen rörande henne hafva de verkat såsom nytt vin på gamla flaskor. Följden har också blifvit, att den svenska lagen om den gifta kvinnan är i många punkter ofullständig, dunkel och inkonsekvent och äfven för de lagkloka svår att riktigt tolka och i praktiken tillämpa. Så torde det äfven förblifva, så länge såsom grunden för förhållandet mellan äkta makar 9 kap. 1 § giftermålsbalken i 1734 års lag kvarstår: »*Sedan man och kvinna sammanvigda äro, då är han hennes rätte målsman och äger söka och svara för henne*».

Enligt denna paragraf står sålunda hustrun under mannens målsmanskap. Det gör ingen ändring, att hon såsom ogift från 21 års ålder varit myndig och ägt att fullständigt råda öfver sin person och sin egendom, det hjälper ej, om hon är sin man öfverlägsen både i intelligens och kunskaper, om hon aflagt höga lärdomsprof inom vare sig den filosofiska, medicinska eller juridiska fakulteten, om hon t. ex. som lärare eller läkare utöfvat och kanske fortfarande utöfvar en viktig och ansvarsfull verksamhet, är hon väl gift, är mannen enligt lagen hennes rätte målsman och äger söka och svara för henne.

Och får hon barn, blir hennes ställning ändå mer skef. Barnen växa upp, och den unge sonen eller den unga dottern fyller 21 år, de blifva myndiga och stå ej längre under faderns förmynderskap, de äga att själfva söka och svara för sig, att själfva bestämma öfver sin person och sin förmögenhet, men modern, som födt och fostrat dem, som ledt deras första stapplande steg, som i så många år varit deras hjälp och stöd, hon är och förblir, så länge

mannen lefver, en i många fall inför lagen oansvarig person. Först om hon blir änka, eller äktenskapet på annat sätt upplöses, blir hon fullt myndig.

Visserligen heter det, att makarnas egendom är gemensam för dem bägge, att som lagen säger, de hafva lika giftorätt i boet, (den enda egendom, hvartill den ena maken ej har giftorätt, är den fasta egendom på land eller i stad, som den andra maken före äktenskapet ärft eller förvärfvat eller under detsamma ärft). Hvad hustrun beträffar, är dock denna hennes giftorätt, så länge mannen lefver, en helt och hållet latent rätt. Ty han ensam förvaltar det gemensamma boet, d. v. s. han har rätt att huru honom för godt synes disponera öfver boets egendom, både sin egen och hustruns giftorätt, bortsälja, förpanta, bortskänka, bortslösa den utan hustruns samtycke, utan hennes vetskap. Ja, en samvetslös man kæn, utan att på något sätt handla olagligt, pantsätta eller sälja sin hustrus personliga egendom, hennes kläder och nipper. Äfven den fasta egendom, som enligt lag är hustrun enskildt tillhörig, äger mannen att förvalta, dock med den inskränknigen, att han icke får sälja, bortskänka, förpanta eller inteckna den utan hustruns skriftliga samtycke. Afkastningen af denna egendom tillfaller dessutom det gemensamma boet, och öfver den har således icke hustrun någon förvaltnings- eller dispositionsrätt.

Hustrun däremot äger icke minsta rätt att utan mannens tillstånd disponera öfver det gemensamma boet, i hvilket det dock så vackert heter, att hon äger hälften och att allt hvad som är hans är också hennes, då de tu äro ett. Hon kan i de flesta fall icke köpa sig det minsta klädesplagg, icke gifva en allmosa åt en fattig, icke en gåfva till sin man eller sina barn utan att begära penningar af sin man. Och detta gäller icke blott den fattiga hustrun, som ingen förmögenhet för med sig i boet, utan äfven kvinnor, hvilka såsom ogifta ägt förmögenhet, ja rikedom. I och med det samma de gift sig, har denna deras förmögenhet, såvida inga särskilda mått och steg vidtagits för att skydda deras äganderätt, öfvergått i mannens händer med full rätt för honom att fritt förfoga öfver den så, som honom godt synes. Han kan, utan att hustrun har rätt att hindra det, använda hennes förmögenhet ända till sist äret till att betala sina ungarlsskulder — och på dylika fall känna vi helt säkert alla exempel — till att underhålla älskarinnor, till spel och vadhållning, till affärsspekulationer och borgensförbindelser, och under tiden kanske hustrun måste iakttaga den största sparsamhet för sin egen

person och för hushållets räkning. Huru många hustrur hafva ej den största svårighet att af sina män erhålla behöfliga penningar icke blott till sina egna personliga utgifter utan äfven till utgifterna för barnen och hushållet.

Men, torde man fråga, är då ingen del af hustruns förmögenhet undantagen mannens förvaltningsrätt, finnes det intet sätt att skydda den mot mannens maktmissbruk?

Jo, visserligen, och det tack vare de reformer, hvilka, såsom vi ofvan nämde, under de senaste 50 åren åstadkommits inom lagstiftningen rörande äkta makars egendomsförhållande och hvilka äfven lämnat märke efter sig i giftermålsbalkens fundamentalprincip, den redan af oss citerade 9 kap. 1 §, hvilken åren 1874 och 1898 fått de inskränkande tilläggen: »Utom hvad angår egendom, som är från hans (mannens) förvaltning undantagen samt gäld, hvarom i 11 kap. 5 § sägs».

* * *

Låt oss nu se efter, hvilken af hustruns egendom, som kan undantagas mannens förvaltning, och på hvad sätt detta sker.

Först och främst ha vi då *äktenskapsförord* eller paktum, som det också kallas. Dylikt förord måste för att blifva gällande göras före vigseln skriftligen med tvenne vittnens underskrift för att lämnas i stad till rådhusrätten inom åtta dagar, på landet till häradsrätten å nästa ting, efter att vigseln skett.

Förordet göres af de två, som skola ingå äktenskap, därest de bägge äro myndiga, i annat fall af förmyndaren å mannens vägnar och af giftomannen å kvinnans vägnar.

Förordet kan gälla makarnas giftorätt i boet eller förvaltningen af hustruns enskilda egendom. Genom förordet kan antingen den ene maken erhålla giftorätt i egendom, som ej till sin natur är gemensam eller uteslutas från giftorätt i egendom, som enligt lag är gemensam.

I afseende å förvaltningen af hustruns enskilda egendom kan förordet bestämma, antingen den skall öfvertagas af hustrun själf eller också öfverlämnas åt någon tredje person.

Afser förordet, att hustrun skall fortfara att vara ensam ägare till den egendom, hon vid äktenskapets ingående innehar eller sedermera bekommer, bör i förordet inryckas en bestämmelse att äfven de valutor, såsom värdepapper, fastighet etc., hvartill hennes egen-

dom sedermera genom byte kan förvandlas, fortfarande skola hållas skilda från det gemensamma boet.

Äktenskapsförord äro tyvärr ej så brukliga, som önskvärdt vore. Det råder en viss fördom mot dem, och mången man anser det nästan som en förolämpning, om hans fästmö eller hennes anhöriga begära, att förord skall upprättas. De många formaliteterna vid dess upprättande försvåra också saken, och det händer ej sällan, att ett förord på grund af ett obetydligt formfel blifvit kraftlöst.

Egendom, som genom gåfva eller testamente tillfaller den ena maken, kan blifva dennes enskilda egendom, hvori den andra maken ej har någon giftorätt, ifall gifvare eller testator uttryckligen så bestämmer. Likaledes kan hustrun tillförsäkras förvaltningsrätt till egendom, som sålunda gifvits eller testamenterats till henne. *)

Öfver den egendom, som hustrun har att själf förvalta, äger hon rätt att förfoga, äfven genom förbindelsers utfärdande, och för dessa förbindelser är hon ansvarig, så långt denna hennes enskilda egendom förslår.

Öfver sin arbetsförtjänst har hustrun förvaltningsrätt. Denna inkomst har hon sålunda rätt att använda, huru henne för godt synes, och mannen har ingen laglig rätt att taga den ifrån henne. Dock är glädjen icke långvarig, ty omsättes arbetsförtjänsten, uppgår den i sin nya form i det gemensamma boet och kommer under mannens förvaltning. En hustru har t. ex. rätt att för sin arbetsförtjänst köpa sig en symaskin, men denna har mannen däremot i i sin ordning full rätt att sälja eller pantsätta. I förordet kan emellertid förbehåll göras, att hustruns arbetsförtjänst allt framgent skall vara hennes enskilda egendom.

Ett sätt, hvarpå en gift kvinna kan skydda sin arbetsförtjänst mot mannen, är att insätta penningarna på sparbank eller postsparbank i sitt eget namn, då hon utan att behöfva mannens samtycke kan uppsäga och lyfta dem. Dessa medel utbetalas däremot icke af sparbanken till mannen utan hustruns samtycke.

Egendomsgemenskapen kan under bestående äktenskap helt upphävas, nämligen genom *boskillnad*.

Genom en lag, som 1898 blef antagen, äro nu villkoren för boskillnad betydligt underlättade, och den kan, då bägge makarna

*) »Formulär och anvisningar», såväl för förords som för testaments uppställande med särskildt afseende fäst vid skyddande af gift kvinnas äganderätt hafva utgifvits af »Föreningen för Gift Kvinnas eganderätt» och finnas att tillgå på Fredrika-Bremer-Förbundets byrå.

äro ense om att få den till stånd, vinnas genom enkel ansökan. När makarnas bo står under konkurs, har dessutom den ene maken rätt att begära boskillnad.

Men det vanligaste torde vara, att hustrun utan mannens samtycke blir tvungen att begära boskillnad. Detta hafva äfven lagstiftarna förutsett och sörjt för, att hustrun har rätt att i åtskilliga fall ensam begära boskillnad, så t. ex. då mannen belastat det gemensamma boet med så stor skuld, att hustruns enskilda egendom olagligen skulle behöfva tillgripas till skuldens betalande, då mannen belastat boet med gäld utan motsvarande nytta eller eljes vanvårdat eller försummat boets angelägenheter. Vidare då mannen missbrukat sitt målsmanskap, då han öfvergifvit hustrun eller blifvit ställd under förmyndare.

När de föreskrifna formaliteterna för boskillnads vinnande fullgjorts, och den träd i kraft, blir egendomsgemenskapen makarna emellan upphäfd och hvardera makens egendom förvaltas för sig. Hustrun äger att antingen själf eller med biträde af god man, som rätten på hennes begäran förordnat, förvalta sin egendom. Makar, som vunnit boskillnad, äro skyldiga att hvar efter sin förmåga bidraga till sitt eget och barnens uppehälle.

Lagstiftningsarbetet har, såsom nämnts, på senaste tid sökt att så mycket som möjligt underlätta proceduren för boskillnads erhållande, i syfte att skydda hustruns giftorätt mot mannens vanskötsel. Fråga kan dock vara, om reformerna i denna riktning skola hafva åsyftad verkan, då i de flesta fall hustrun torde i det längsta söka undvika att begära boskillnad och först tillgripa den som en nödfallsåtgärd, då det redan är för sent och en stor del af såväl hennes giftorätt i det gemensamma boet som hennes enskilda egendom är förskingrad.

Af ofvanstående torde framgå, huru föga skyddad hustrun fortfarande är i förmögenhetsrättsligt afseende. De bestämmelser, såsom äktenskapsförord och boskillnad, hvilka på senare tid införts i lagen till skydd af hustruns giftorätt, gifva anledning till en mängd ganska invecklade rättsprocedurer, och detta gör utan tvifvel, att dessa bestämmelser aldrig kunna blifva fullt effektiva, liksom äfven deras karaktär af undantagsåtgärder gör, att de ofta ej komma till användning, just där de bäst behöfvas.

Bristen på inflytande, som hustrun enligt nu rådande lagstiftning äger på det gemensamma boets förvaltning, torde f. ö. vara till men icke blott för hustrun själf utan äfven för familjens ekonomi

i dess helhet. Mannens maktfullkomlighet gör, att han i de allra flesta fall vänjer sig vid att i ekonomiska frågor alldeles förbise hustrun. Han går därigenom ofta miste om hennes råd, hjälp och stöd, då han bäst kunde behöfva dem. Man har många exempel på, att kvinnor kunna hafva blick för affärer och äfven kunna utveckla en ganska stor affärsduglighet. Kvinnorna äro äfven ofta till naturen mer försiktiga än männen, hustrun skulle därför ofta vara en tillbakahållande kraft på mannens alltför stora spekulationslystnad.

I fall hustrun hade full kännedom om boets ekonomiska ställning, kunde hon dessutom bättre rätta sina egna personliga och hushållets utgifter efter tillgångarna. Man förebrår ofta hustrur, och det säkert med all rätt, att de genom sin fåfänga och njutningslystnad bidragit till boets ekonomiska obestånd. Men har icke ofta i sådana fall just hustruns okunnighet om den verkliga affärsställningen varit egentliga orsaken? Skulle icke förhållandet blifva ett annat, om hustrun hade full kännedom om husets ekonomi, om hon med mannen delade skötseln af och ansvaret för densamma, om hon med ett ord stode såsom en i egendomsrättsligt afseende fullt myndig individ vid hans sida, icke såsom oansvarig under hans målsmanskap?

* * *

Om lagens orättvisor mot den gifta kvinnan ofta tungt drabba hustrur af de förmögnare klasserna, huru mycket tyngre måste de då icke vara för de fattigare klassernas kvinnor. Huru vanligt är det t. ex. icke, att den fattiga arbetarehustrun måste under tystnad i känslan af sin vanmakt åse, huru mannen för att tillfredsställa sitt begär efter starka drycker icke blott förslösar all sin arbetsförtjänst, utan äfven låter den ena efter den andra af boets tillhörigheter gå till pantlånaren — detta bo, i hvilket hustrun påstås äga hälften och af hvilket kanske största delen är inköpt för hennes besparingar och hennes arbetsförtjänst?

Det torde invändas, att hustrun, äfven om hon hade laga rätt därtill, svårligen skulle kunna hindra mannen från att med den råa styrkans rätt begå öfvergrepp mot hennes person och hennes egendom, men helt säkert skulle i de flesta fall en rå och hänsynlös mans uppträdande gent emot sin hustru blifvit ett annat, om han visste, att han förgrepe sig icke blott mot sin hustru, utan äfven mot lagen.

Redan L. J. Hierta, hvilken såsom stor industriidkare hade en rik erfarenhet och en öppen blick för förhållandena inom de arbetande klasserna, insåg detta. Han framhöll särskildt, att en följd af de ofta förekommande missbruken af mannens målsmanskap vore en mängd lösliga förbindelser, hvilka undergräfvade sedlighet och moral och verka i hög grad fördärfbringande på familje- och samhällslif. »Många unga kvinnor» — yttrar Hierta i en af sina motioner — »våga icke, äfven om de med hjärtats band fäst sig vid en man, gifva helgd åt sådana band genom äktenskapet, af fruktan att männen skola främtaga dem hvad de förtjäna».

Om detta var förhållandet redan på den tid, 1850- och 1860-talen, då Hierta med så stor klarsynthet och oförskräckthet förde den gifta kvinnans talan på riksdagarna, huru mycket mer skall det icke vara fallet nu, då den fria kärlekens evangelium predikas af både män och kvinnor långt mer hänsynslöst än hvad som skedde på Hiertas tid.

För öfrigt bör man ej glömma, att numer de ogifta kvinnorna blifva myndiga vid samma ålder som männen. Denna omständighet är af vikt, ty det kan aldrig nog kraftigt betonas, att ju större frihet lagen gifver den ogifta kvinnan, desto större blir orättvisan, att försätta den gifta kvinnan i ett tillstånd af omyndighet och ansvarslöshet.

Detta förstodo äfven lagstiftarna, då på sin tid frågan om den ogifta kvinnans myndighet var under behandling, och en af hofrätterna afgaf följande utlåtande rörande denna fråga:

»Kvinnan lämnar, efter den bestämda ordningen, beroendet under föräldrarna för att träda under mannens målsmanskap. Hon gör det utan uppoffring, utan försakelse i sin närvarande ställning, men icke, om hon de jure förut varit själfrådande och sedermera efter giftermålet återgår under beroendet. Självvilligt framställer sig den frågan: huru principen af mannens ovillkorliga målsmansrätt står tillsammans med den af kvinnans rättighet att vid viss ålder vara själfmyndig?»

Detta är alldeles riktigt resonneradt, ty om nu mannen af lagstiftarna anses som en kvinna öfverlägsen varelse, med hvilken hon ej rimligtvis kan eftersträfvade full likställighet, så måtte dock kvinnorna sins emellan, vare sig de äro gifta eller ogifta, hafva rätt till likställighet inför lagen.

Huru ställer sig vidare vår svenska lag till kvinnans främsta och högsta uppgift, moderskapet? Hvilken rätt har modern enligt lag öfver de barn, som hon födt med smärta, ja, med fara för sitt lif, som hon fostrat och värdat?

»Fader vare sina barns rätte förmyndare» heter det i ärfdabalken kap. 20 § 1, om modern är det icke tal. Det är fadern, som under bestående äktenskap har det afgörande ordet i fråga om barnens uppfostran och undervisning, val af deras lefnadsyrke, ja, af deras religion, nämligen då föräldrarna vid barnets födelse äro medlemmar af skilda trossamfund, i hvilket fall det är *fadern*, som äger bestämma i hvilketdera trossamfund barnen skola uppfostras.

Ja, t. o. m. om fadern skulle på ett eller annat sätt missbruka sitt förmynderskap öfver barnen och af domstol frändömas rätten därtill, kan icke modern, så länge hon själf kvarstår under mannens målsmanskap, tillsättas till barnens förmyndare, utan därtill förordnas då en främmande person.

Först då fadern dött, har modern rätt, att, såsom lagen säger, »förestå sina barn och deras gods med nästa fädernesfränders eller förmyndares råd». T. o. m. efter faderns död gynnar sålunda lagen honom genom att gifva hans släkt del i förmynderskapet öfver hans barn. Någon dylik föreskrift rörande mödernesfränders råd förekommer icke, i det fall modern dör först. Träder modern i nytt äktenskap, upphör naturligtvis hennes förmynderskap öfver barnen i första giftet, på den grund, att hon kommer under den nye makens målsmanskap; dock har hon rätt att behålla barnen i sitt hem och är skyldig att vårda sig om dem. Gifter en änking om sig, fortfar han vara förmyndare för sina barn i första giftet; dock skall han i detta fall — säger lagen — »taga nästa mödernesfränders råd i de mål, som barnens välfärd angå».

Men för att återgå till förhållandena under äktenskapet — en man har således rätt att skilja barnen från modern, att beröfva henne allt inflytande på deras uppfostran och utveckling, att mot hennes vilja låta uppfostra dem af främmande personer och i vissa fall i en annan religion än hennes, att skicka bort dem från hemmet, ja, utomlands etc.

Att i allmänhet icke mannen begagnar sin oinskränkta myndighet öfver barnen, bevisar blott, att seden är bättre än lagen, och att rättsuppfattningen, om också icke lagen, i våra dagar är sådan, att den icke tillåter, att moderns vilja i afseende på barnens uppfostran lämnas helt och hållet å sido. Det är verkligen hedrande

för mannen, att lagens orättvisa bestämmelser om föräldrarätten eller riktigare uttryckt om faderns rätt — ty om moderns är det aldrig fråga — så sällan ge anledning till tvister åtminstone sådana, som tränga till allmänhetens kännedom. Säkert finnas dock många äktenskap, där mannen begagnar den rätt lagen ger honom öfver barnen, och där hustrun bittert beklagar sin vanmakt men lider i tysthet, väl vetande, att hon icke kan påräkna någon hjälp af lagen.

Det talas i vår tid så mycket om moderlighet och kvinnans höga uppgift som moder, men borde man ej också verka för att modern sattes i stånd att verkligen fylla denna uppgift, och hur kan hon göra det, då lagen faktiskt frántager henne hvarje inflytande på hennes barns uppfostran och framtid? Lagen, som med få undantag, fränkänner den gifta kvinnan äganderätten till gods och guld, fränkänner henne äfven äganderätten till hennes dyrbaraste egendom — hennes barn. Och detta blir desto mer orimligt i våra dagar, då den uppfattningen allt mer gör sig gällande, att kvinnan mer än mannen är lämplig till det uppväxande släktets uppfostrare. Ju mer barnens och de ungas undervisning och uppfostran utom hemmet anförtros åt kvinnor, desto mer onaturligt måste det förefalla, att kvinnan såsom moder icke har ett lika tungt vägande ord som fadern i allt, som rör hennes egna barn.

Hur liten rätt en mor enligt gällande lag har öfver sina barn synes emellertid bäst vid skilsmässoprocesser, då af domstol skall afgöras hvilkendera af makarna, som sedan äktenskapet blifvit upplöst, skall taga vård om barnen. Lagen säger (15 kap. 2 § giftermålsbalken), att vid skilsmässa är det den af makarna, som ej är vållande till skilsmässan, hvilken får behålla barnen, så vida han eller hon för öfrigt är lämplig därtill.

Men i de fall, då domstolen förklarar bägge makarna lika vållande till skillnaden och lika »fallne att boet och barnen förese» *»är mannen närmare»*. Och det finnes ej så få exempel på, att denna för kvinnorna så orättvisa lagparagraf tillämpas, att mödrar på grund af densamma beröfvats sina barn, döttrar såväl som söner*. Är icke

*) Vid 1902 års riksdag väcktes af ledamoten af riksdagens Andra kammare herr M. F. Nyström en motion rörande nämnda paragraf i giftermålsbalken. I denna motion, som tillkommit på initiativ af Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse, föreslogs, att riksdagen ville antaga den ändring af ofvannämnda paragraf, att orden »vare då mannen närmare», utbytas mot: »Skilje då domare dem emellan efter ty som skäligt pröfvas».

Lagutskottet medgaf i sitt utlåtande, att ifrågavarande stadgande, som var ett naturligt uttryck af 1734 års lags uppfattning, mindre öfver-

just denna paragraf, där fadern gynnas blott och bart på den grund, att han är man, det starkaste bevis på att våra äktenskapslagar bära många spår att de tillkommit i en tid, då kvinnans människovärde ej var erkänt, då den råa styrkans rätt var mer härskande än nu?

Men för att dessa föräldrade lagar om föräldrarätten skola kunna ändras, för att moderns rätt till barnen skall blifva likställd med faderns, måste hon själf inför lagen vara en fullmyndig varelse liksom han. Här liksom i fråga om den egendomsrättsliga sidan af förhållandet mellan äkta makar måste först och främst mannens målsmanskap upphävas, detta är det nödvändiga villkoret för all likställighet mellan man och hustru, mellan fader och moder.

* * *

Vi hafva nu skärskådat den gifta kvinnans rätt till sin egendom och till sina barn, återstår att se huru lagen ställer sig till hennes rätt till sin egen person. I detta afseende är lagen ytterst fåordig och innehåller knappast några föreskrifter utöfver orden i den ofvan citerade paragrafen i giftermålsbalkens 9 kap., att »mannen äger söka och svara för hustrun», samt att »hustrun följje mannens stånd och villkor».

ensstäme med nutidens allmänna åskådning. Men icke desto mindre ansåg utskottet, att en dylik partiell lagändring icke vore lämplig, då riksdagen 1899 af Kongl. majestät begärt utarbetande af förslag till ny lagstiftning rörande skillnad i äktenskap. Dessutom ansåg utskottet, att det ej förefanns något synnerligt behof af en sådan lagändring, då fall sådana som de i ifrågavarande lagparagraf åsyftade torde vara ganska sällsynta. Lagutskottet afstyrkte också motionen, dock reserverade sig fyra af dess ledamöter mot detta beslut.

Utskottets mening biträdades af Första kammaren. I den andra däremot autogs motionen efter en ganska liflig diskussion, där i synnerhet Stockholmsrepresentanterna Höjer, Lindhagen och Staaff uppträdde för moderns rätt. Särskildt tungt vägande var den senares anförande. Åberopande sig på sin erfarenhet som advokat, opponerade han sig mot en föregående talares påstående, att faderskärleken vore lika stark som moderskärleken, och påstod i stället, att moderns kärlek till barnen vore så stark, att hon, om det gällde, uppoffrade allt annat för att kunna kämpa till det yttersta om rätten att bibehålla barnen.

Det vore därför också ganska vanligt, förklarade herr Staaff, att då de äktenskapliga förhållandena blifvit så olyckliga, att det blefve fråga om skilsmässa, och hustrun rådfört sig med en advokat och erfarit, att om saken ginge till domstol möjlighet föreläge, att barnen anförtröddes åt mannen, hon hellre uppoffrade uppenbara ekonomiska fördelar, som i annat fall borde tillkomma henne, men som mannen i stället otillbörligen tillskansade sig, än att utsätta sig för risken att förlora barnen. Detta -- tillade talaren -- vore just en följd af lagens orättvisa i nu förevarande hänseende och hade inträffat i ofantligt många fall.

Enligt sed är det mannen, hvilken såsom familjens försörjare väljer bostad, och det anses såsom hustruns plikt att bo hos honom, så vida ej hennes hälsa eller andra viktiga skäl hindra henne därifrån. Skulle mannen rymma ur riket för skuld eller eljest flytta till främmande land, har han dock ej rätt att fordra af hustrun, att hon skall följa honom.

Lagen innehåller inga bestämmelser, som kunna lägga hinder i vägen för hustrun att skaffa sig arbete och sysselsättning utom hemmet. Det enda lagen i det afseendet stadgar är, att hustrun äger rätt att idka handel och annat näringsfång, så vida mannen tillåter det och ikläder sig ansvarighet för de förbindelser, hon kan komma att ingå. Nu mer har dock hustrun rätt att ikläda sig för mögenhetsrättsliga förbindelser i afseende på den hennes egendom, som hon själf förvaltar.

Vid rättegång för hustruns räkning äger mannen att utan fullmakt af henne vara hennes ombud. Detta gäller naturligtvis icke i de fall, då hustrun uppträder mot mannen, så t. ex. i fråga om äktenskapsskilsmässa eller boskillnad. I svårare brottmål måste hustrun själf svara för sig, men mannen har rätt att biträda henne vid rättegången.

* * *

Vi hafva sett, att den svenska lagen om den gifta kvinnans ställning är i många punkter föråldrad och föga står i öfverensstämmelse med den ändrade uppfattning af kvinnan och hennes plats i familjen och samhället, som de senaste decennierna medfört. Det kan därföre vara af intresse att se efter huru andra länders lagstiftning, särskildt våra skandinaviska grannländers, ställer sig till denna fråga.

Både i *Norge* och *Danmark* hafva under 1800-talets bägge sista decennier antagits nya lagar om »Formuesforholdet mellem Ægtefæller», den norska lagen är af den 29 juni 1888 och den danska af den 7 april 1899. Dessa lagar äro i hufvudsak lika, den danska är utarbetad på grund af den norska.

Både den norska och den danska lagen hafva det stora företädet framför den svenska, att *gift kvinna är myndig* vid samma ålder som ogift, den danska lagen begagnar uttrycket: »Hustruens Myndighed i Formuesforhold er densamme som ugift Piges». Den norska lagen begagnar uttrycket: »Gift Kvinde har samme Myndighed som den ugifte og raader sit Gods med de Begrændsninger, som inde-

holdes i nærværende Lov». Har hustrun ej ännu fyllt 21 år och således är omyndig, står hennes enskilda egendom enligt norsk lag under förmyndarekammaren eller skötes af en förmyndare eller kurator, och ingenting hindrar mannen att vara det. Enligt dansk lag kan mannen i detta fall utnämnas till hustruns förmyndare, dock skall i det fall, då han själf är intresserad af den rättshandel, som skall afslutas, för det tillfället utses en annan förmyndare.

Egendomsgemenskap är enligt bägge ländernas lagar regel, och det gemensamma boet, i hvilket makarna har lika giftorätt, står under mannens förvaltning. Dock kan han icke utan hustruns samtycke bortskänka, enligt norska lagen, mer än en tiondedel af det gemensamma boet och, enligt den danska lagen, mer än fem procent af hvad som var det gemensamma boets förmögenhet under senast förflutna år. Mannen har för öfrigt i likhet med förhållandet i Sverige icke rätt att utan hustruns samtycke bortgifva, sälja, förpanta eller inteckna fast egendom, som hustrun medfört i boet.

Hvad som skall vara hvardera makens enskilda egendom bestämmes genom äktenskapsförord; men viss slags egendom är äfven utan förord af enskild natur, såsom lifförsäkringssummor, lifräntor och pensioner, tillförsäkrade ena maken. Vidare liksom i Sverige arf eller gåfva, som den ena maken erhållit med uttryckligt villkor att det honom eller henne enskildt tillhöra skall.

Hvar och en af makarna förvaltar själf sin enskilda egendom, för så vidt icke dess förvaltning genom särskild bestämmelse eller öfverenskommelse öfverlämnats till förmyndarekammaren eller tredje person.

Äktenskapsförord kunna afslutas, icke blott som i Sverige, före äktenskapets ingående utan äfven efter detsamma, i senare fallet måste det till skydd för borgenärerna hafva kunglig sanktion. Genom äktenskapsförordet kan eigendoms- och förvaltningsförhållandena f. ö. ordnas.

Öfver hvad gift kvinna förtjänar genom själfständig verksamhet och hvad som bevisligen är anskaffadt för dylik arbetsförtjänst har hon ensam rätt att råda. Af sådan egendom kan icke, så länge hustrun lever, utkrävas betalning för skuld, mannen ådragit sig utan hennes uttryckliga samtycke.

Äfven enligt norsk och dansk lag kan eigendoms- och förvaltningsförhållandena upphävas medels boskillnad. Om mannen genom oförstånd eller lättsinne vid det gemensamma boets förvaltning gifvit grundad anledning till fruktan, att han skall ödelägga detsamma, kan hustrun

begära boskillnad, så äfven, då mannen upphäfver samlifvet och då det gemensamma boet står under konkurs samt dessutom enligt norsk lag, då mannen utan hustruns samtycke företagit en förmögenhetsdisposition, hvartill hennes samtycke fordrats.

De nya norska och danska lagarna beröra icke hustruns rätt såsom moder, utan i det afseendet gälla de gamla lagbestämmelserna, enligt hvilka i likhet med i Sverige det är fadern, som har det afgörande ordet i afseende på barnens uppfostran, val af yrke etc. Vid skilsmässor, till hvilka bägge makarna äro lika vållande, ställer sig dock i våra grannländer förhållandena gynnsammare för modern än hos oss, då i det fallet barnen så vidt möjligt är bruka i lika antal fördelas mellan föräldrarna.

Om vi således jämföra den gifta kvinnans ställning i Sverige med den hon intager i våra grannländer, måste vi erkänna, att denna senare är betydligt bättre och värdigare. Den omständigheten, att hustrun och modern är en själfansvarig, inför lagen myndig person, ofta ägande och förvaltande egendom, måste i och för sig gifva henne en annan och betydligt mer oberoende och ansedd ställning inom hemmet och i samhället, ett betydligt större inflytande på man, barn och husfolk än det, som kommer den under mannens målsmanskap stående juridiskt oansvariga hustrun till del.

Den 25 maj 1901 fingo kvinnor, ogifta såväl som gifta, i Norge kommunal rösträtt och valbarhet, så vida de skatta för minst 300 kr. årlig inkomst af arbete eller förmögenhet. I Sverige, där kvinnor, som f. ö. uppfylla lagstadgade villkor, hafva kommunal rösträtt (men ej valbarhet) sedan 1862, kan denna rätt tillkomma de gifta kvinnorna endast i det fall, då de i eget namn skatta för egendom och i följd däraf äro uppförda på röstlängderna; dock är äfven i detta fall deras rösträtt omtvistad. Däremot kunna, enligt af riksdagen 1902 fattadt beslut, gifta kvinnor väljas till medlemmar af fattigvårdsstyrelse.

Egendomligt nog hafva i Sverige gifta kvinnor rätt, att då mannen är bortrest, vid prästval utöfva hans rösträtt utan att behöfva fullmakt.

* * *

I flera af de stora europeiska kulturländerna hafva sedan länge pågått ifriga sträfvanden för att förbättra den gifta kvinnans rättsliga ställning. Isynnerhet har detta varit förhållandet i *England*, där rörelsen först började. Sträfvandena hafva där åtminstone delvis

krönt med framgång. Genom »The Married Women's Property Act» af 1882 är den gifta kvinnan i förmögenhetsrättsligt afseende fullständigt myndig och likställd med ogift, myndig kvinna. Enligt denna lag kan hon förvärfva, besitta, genom testamente eller annorledes disponera öfver fast och lös egendom liksom vore hon en ogift myndig kvinna; hon kan ingå kontrakt, tala och svara för sig själf inför rätta, drifva näring, vara förmyndare, testamentsexekutor och utredningsman i sterbhus.

Men denna lag, som förefaller oss så afundsvärd, har dock endast frigjort hustrun från mannens målsmanskap i ekonomiskt afseende. I alla öfriga hänseenden är mannen såsom förut inför lagen familjens hufvud och har uteslutande rätt till barnen. Engelska lagen säger: »Genom natur och födelse tillhör barnet fadern». Fadern har rätt att taga barnet från modern och afgöra hvilken religion och uppfostran det skall få. En förbättring i lagen åstadkoms dock 1886, då modern erhöll rätt att efter faderns död vara barnens förmyndare, antingen ensam eller jämte annan person, som fadern före sin död därtill utsett, och likaså kan modern före sin död bestämma hvem som jämte fadern skall vara förmyndare för barnen.

Det var hufvudsakligen genom mrs Elisabeth Wolstenholme Elmys och några andra klarsynta kvinnors outtröttliga ansträngningar, som dessa nya lagar kommit till stånd.

* * *

Hvilka äro också närmare att intressera sig för dylika reformer än kvinnorna själfva? Det är ju deras högsta och heligaste intressen det gäller. Detta insåg äfven L. J. Hierta, hvilken hyste den åsikten, att reformarbetet för höjande af den gifta kvinnans rättsliga ställning ej kunde påräkna någon verklig framgång, förrän kvinnorna själfva toge saken om hand.

Det var vid riksdagen 1850—51 Hierta första gången väckte motion om inskränkande af mannens målsmanskap öfver hustrun. Sedan dess hafva 50 år förflutit, och ännu kvarstår detta målsmanskap, om äfven inskränkt och kringskuret. Sverige, som var det första land i norden, där en kvinnosaksförening stiftades — en förening, hvilken såsom sin uppgift satte värnandet af den gifta kvinnans äganderätt — har på detta område blifvit efter, icke blott England utan äfven sina bägge skandinaviska grannländer. Att så skett, är väl åtminstone till någon del kvinnornas eget fel. Det stora flertalet af dem hafva ställt sig ganska likgiltiga för dessa frågor. I

*

stället borde de af alla krafter hvar och en i sin stad och efter sin förmåga söka arbeta och kämpa för, att de såsom gifta finge samma rätt öfver sin egendom och person, som de äga såsom ogifta, att de som mödrar erhöles samma rätt till sina egna barn som fäderna — enligt lag och icke blott enligt rådande sed och rättsuppfattning — så att de ej som nu behöfde riskera att barnen tagas ifrån dem på grund af några föråldrade lagparagrafer från en länge sedan förfluten tid, då kvinnan som ogift hela sitt lif förblef en rättslös och omyndig varelse, då hon som gift betecknades såsom **mannens förnämsta lösöre.**

Kung Vahle och Måns i Halna.

(En sägen från det gamla Västergötland.)

För långliga tider sedan härjade kung Vahle i det gamla Västergötland, och hans framfart var som den vilda vådeldens. Hvar han for fram lämnade han efter sig svartnade tomter, sköflade fält och ödelagd lycka. Men så hände en gång, att han kom till en trakt, som var så sällspordt fager, att han måste stanna midt i sitt syndalopp.

Alla apalgårdar blommade, alla örtesängar doftade, alla lundar stodo gröna. Trefvet tjäll och odlad mark speglade sig i lugn sjö och byns ungdom tände upp glädjebål för att fira sommarens ankomst. — »Hvi skulle jag komma och släcka deras glädje?» — sade kung Vahle — »Denna bygd synes mig som ett paradys, just sådant, jag drömde mig det i min oskyldiga ungdomsdag. Här vill jag slå mig till ro för en gångs skull, här i spegelvattnet vill jag två mig ren från blod och stoft!»

Sagdt och gjordt, kung Vahle slog sig till ro med sina män, och där vid »spegelvattnet» hvilade man på sina lagrar under hela sommaren. Men då hösten kom med sin friska, eggande kyla, drogo de bälde kämparne ut på jakt med hög eller hund, och eftersom raktan var rik på villebråd vände de aldrig hem utan byte. Det stektes och brassades i »kungshuset», såsom man kallade den byggnad, kung Vahle tagit i besittning, och folket gladdes åt oset af rådjurs- och raphönsstekar, ty de visste nog hvem som skulle få sitta emellan då det tröt.

Han var för resten lustig och glad kung Vahle och vapenbröderna kände knappast igen honom, så skonsam var han. De förstodo ej, att minnet af en ungdomsdröm kunde göra sådant bräck i pansaret, förstodo ej att känslan för det sköna kunde så tvinga och befalla denne stolte gråhårsman. Ty kung Vahle visade samma hänsyn för bygdens fagra tärnor som för örtagårdens liljor. — »I denna nejd, som Gud skapat så skön, må man ingenting förtrampa», — sade han mildt — »kvinnoflock och rosengård vare fridlysta. Allt står här under Guds beskydd och kung Vahles.» —

Och för de ordens skull bådo kvinnorna varmt för kung Vahle, men eftersom han hade ett så blodigt rykte och var för gammal för att ändra sig, vågade de ej bedja om att han skulle få ett långt lif. Så bådo de i stället om att han måtte få en lätt död.

Stundom gick den mäktige mannen med hela sitt jaktsällskap in i kyrkan och då satte han sin falk på altaret medan han åhörde mässan. Slik var seden på den tiden, och prästerna tego för öfvermakten och gladdes åt att försynen dock låtit sin särskilda nåd lysa öfver dem. Och man undrade om man månne hade något helgon ibland sig, något snöhvitt lam, för hvars rättfärdighets skull hela hjorden vardt skonad. Ty ingen, hvarken lärd eller olärd, kunde fatta, att kung Vahle lyssnat till Guds röst endast därför, att sjön var så klar och skogen så grön och alla blomster så leende friska.

Det värsta skulle inte öfvergå dem, det förstodo de ju, men inte lönade det dock att se allt för mycket i rosenrödt.

Då alla medhafda förråder voro uttömda och jakttiden tagit en ände, måste ju kung Vahle nödvändigt ta sig till rätta. Han var inte den som bad, men hellre än öppet roffa, valde han smygvägarne och den som slingrade sig finast fram och stal bäst och mest, kunde vänta den rikaste belöning. Han var gifrund, kung Vahle, och då mynten tröto, ryckte han silfverknapparna ur rocken och delade ut dem.

Byfolket märkte gifvetvis, att det var andra tjufvar än ulf och räf, som smeto bort med deras lam och gäss. Och ju mer året led, ju mer förtröt det dem, att de kanske till och med skulle nödgas göda julgrisar åt kung Vahle och hela hans glupska följe. Och så bådo kvinnorna ännu ifrigare än förut om att kung Vahle måtte draga hädan, men inte fara fort i det onda utan snarligen få en lätt död.

Kung Vahles män tröttnade också snart på leken och gingo rakt på sak. Vid minsta motstånd lät man så helt oförtäckt förstå,

att man kunde låta hundrade röda hanar flyga upp öfver byn, när helst man behagade. Och hvad vore deras gödda, tama gäss mot detta lössläppta elände? Hvad dryckjom beträffade, så var det väl heller ingenting att offra litet öl emot att offra blod... De kunde minsann vara glada, som sluppo undan för så godt pris.

* * *

På andra sidan sjön låg en slättbygd med sädesfält och betesmarker, en bördig trakt, drypande af välmåga men platt som en pannkaka. Kung Vahle såg inte en skynt af sitt drömnda paradis därborta bland rågskylar och fårskockar och därför sade han till sina män: — »Där må vi ej visa undseende utan skrapa till oss med svärdet allt hvad oss lyster... Gud nåde den som muckar, då vi komma dit fram på vårsidan och riktigt släppa Barrabam lös!»

Men han vill stanna där han var så länge som möjligt och blotta tanken på uppbrott vållade honom hemligt ve. Dessa mjuka snöhöljda kullar, där skuggorna föllo ljupblå och dessa dungar, slöjade af hvitt glitter, voro nästan lika sköna vinter som sommar. Då kung Vahle i tidig morgonstund såg skogen rodna i öster, kände han sig sällsamt bunden vid trakten, bunden vid något kärt, starkt band, omöjligt att slita. Och han suckade vid tanken på sin oskyldiga ungdomsdag, suckade vid tanken på det hårda öde, som tvang honom att bryta upp och fortsätta sitt vilda krigarlif. Och då han såg stjärnhimlen hvälfva sig i tyst, ren glans, slog han sig för bröstet och sade tyst för sig själf: — »Där finns intet paradis för mig, hvarken däruppe eller härnere... Tungt är att vara kung Vahle! —»

Se, han hade lefvat sitt lif fram som en röfvare och kronan på hans hufvud var tung som en syndabörda och spiran i hans hand hade en hvass, blodig udd, som vände sig emot honom själf.

Men då kung Vahle märkte att männen började vändas under den långa vinterdvalan, ryckte han upp sig ur förtrollningen och sade: — »vi passa väl ändå på nu när sjön ligger och göra en påhälsning hos slättborna. Vi gå nu dit bara för att skrämma litet på dem och smaka på deras gillesmat. Så veta vi hvad som väntar oss, då det en gång blir allvar i lek!»

Då visade sig männen strax belåtnare och stämningen blef friskare och glittret spelade in i lynnena, så att det liksom ljusnade kring kung Vahle. Han måste medge, att det skulle göra både honom och dem godt att komma ur lugnet. Hå, han var nog i

grundén densamma, och det skulle bli nöjsamt nog att snart ånyo få visa sin makt och se ryggar krökas och kinder hvitna. De skulle bara skrämma på dem, förstås, dra ut klingorna till hälften, så att eggen fick blänka. Lustiga och grymma skulle de vara som lekande lon... Man bestämde sig dock icke i brådbrasket, än var det god tid och isen var så tjock, så stark.

Men ryktet for som en vind öfver sjön och de män, som byggde och bodde där borta i den platta slättbygden sutto ej stilla och töfvade. De voro tröga och makliga, men en gång rubbade, kunde de minsann våga mer än mången ann. Främste mannen i byn hette Måns i Halna och han var så rik, att alla hans hästar buro silfverskor, då det skulle så vara. Och han åt på guldallrik och drack ur guldbägarer och det var hans lust att lysa med rikedom och gå fram, bara fram, så långt han ville. Hur det gick andra därvid, rörde honom föga. Men han var klok och djärf, äfven då det gällde större ting, och därför vände man sig nu till honom såsom till räddaren. I krigsnöd äro ju dessutom alla lika illa ute, då drabbar hugget så väl den ene som den andre, ja, är det något, så är det värst för den som sitter i välmåga. Stättan klifver man nog öfver, men muren rifver man kanske ner! Höghet blir vid sådana tillfällen mera till hinder än till beskärn.

Måns i Halna förstod nog den saken, men han ställde sig som vore han alldeles trygg för egen del. Han skulle förstås gå som offerbock för alla de andra och nog hade han både tänder och klor, och bruka dem kunde han med, när han så ville, men det var ingen barnlek det här, ingenting, som man gjorde för ro skull!

Det gällde ju honom så väl som alla andra, men det syntes nog, att han nu som alltid inte ville göra något för intet.

Då lofvade man honom guld och gröna skogar, därest han uppfann ett räddningsmedel, och strax blef han pigg för saken och beslöt, att göra allt hvad som stod i hans makt.

Se, han var svåra girig och högen af fåfängligt gods kunde aldrig bli för stor, åkrarna kunde aldrig bära nog, kreaturen kunde aldrig bli för många.

Så hvälfde Måns planer och sände hemligen ut kunskapare till den vackra, snöglittrande skogsbygden och de kommo tillbaka med det beskedet, att man kunde vänta storfrämmande hvilken dag som helst; ty kung Vahle tänkte att med hela sin värfvade skara gå den raka vägen öfver isen.

Då befallde Måns i Halna alle män i by att lämna körslor

och slagor, och komma och arbeta på isen. Det blef ett sällsamt dagsverke! Just där färdevägen drog fram, söndersågade man i alla riktningar isen och sedan täcktes försåten fint, förrädiskt med snö och modd. Och enär Måns ägde den största arbetsstyrkan, var han här som alltid, den främste. Försynen tycktes också gynna hans företag, ty under tiden rådde blid väderlek, och när där så kom en dag med lindrig frost, föll ett lätt snötäcke, som till fullo fördolde slättboarnes krigslist.

Drifven af den sällsamma skickelsen, bröt kung Vahle just den dagen upp med hela sin skara och började tåga öfver isen. De följde troget färdevägens spår, de nådde sjöns midt, men då mötte dem döden och ryttare och häst plumsade plötsligt ner i den våta griften. Men kung Vahle lät ej varna sig af olyckan utan manade eldigt framåt. — »Den, som ryggar är feg!» — ropade han — »ingen död är så dyster som sotdöden!» — Det märktes tydligt att han fått nog af lifvet, och så stor var hans makt, att männen frivilligt följde honom och måste, liksom fordomdags Faraos härar, förgås i djupet.

Men då kung Vahle kände isande vatten öfver hjässan, drog för han inre syn hela det förflutna förbi likt en sky med starka, skriande färger, mest blodrödt... Det var en stund af vända och ve, men den blef inte lång, ty ungdomsdrömmen om paradiset dök plötsligt upp för hans själ och den sista känslan blef frid och den sista synvillan blef en spegling af himmel och snö: blått och hvitt.

I detsamma ringde också klockorna i byn och signade ljud tröstade honom så i djupsens nöd, mjuka färgers flor omsvepte hans slocknande förnimmelser och kvinnornas böner gingo i fullbordan: Kung Vahle fick en lätt död.

Sjön, där han och hären förgicks fick så heta Vahlvik och det sägs, att man under tidernas lopp där uppfiskat åtskilliga sporrar och betsel. Och bland dessa sednare förekom ett, hvilket var smyckadt med silfver och klenodier och därför obestriddigen måste hafva tillhört en storman.

Anna Knutson.

Litteratur.

Minne af Fredrika Bremer af *C. R. Nyblom*. (I Svenska Akademiens handlingar. 1901—1902).

Den nyligen utkomna 488 sidor dryga delen af Svenska akademins handlingar upptages till nära hälften af professor Nybloms minnesteckning öfver »skriftställarinnan Fredrika Bremer». I början af sin teckning anför förf. en annan akademikers vid ett liknande tillfälle uttalade ord, nämligen de som Frans Mickael Franzén yttrade som inledning till sin inför akademien föredragna minnesruna öfver Anna Maria Lenngren: »Säsöm en stiftelse för språkets, och därigenom äfven för tänkesättets skönaste bildning», så lyda dessa ord, »skulle denna Akademi frukta att förfela sitt ändamål, om hon saknade bifall af det kön, hvartill i alla språk, icke blott Skönheten och Behagen, utan ock Visheten och Dygderna höra. Alltid vid sina högtider omgifven af dess blomstrande krets, smickrar hon sig i dag med hopp om en särskild uppmärksamhet af sina talrika åhörarinor».

Så apostroferades damerna på 1820 talet. Tonen är nu en annan, t. o. m. inom svenska akademien har det sirligt utmejslade talet, det som betecknade »Skönheten» och »Behagen» och »Visheten» och »Dygderna» med stor bokstaf utbytt mot ett mer oförblommeradt, ja, det torde vara sällsynt att sagda gudomligheter alls förekomma i en oration till kvinnans pris. Men vid närmare eftertanke skall man finna, att det egentligen är i tonen och uttrycksformen som skillnaden mellan förr och nu ligger. Ännu den dag i dag är har nog den manliga loftalaren af en kvinna, äfven om han aldrig så mycket erkänner och beundrar hennes framstående egenskaper, svårt att glömma, att det är en af det *svagare* könet han har att göra med och att det därför gäller att fara fram varligt och med tillbörlig hänsynsfullhet med föremålet för sin teckning.

Professor Nyblom utgör som minnestecknare intet undantag från regeln. Det är med något af den ridderlighet och det välvilliga öfverseende, som känneteckna hans nyss citerade illustre confrater, han fullföljer sitt värf, som panegyriker öfver den andra i ordningen af de vittra kvinnor, hvilka akademien hedrat med en medalj och en minnesteckning. Om man frånräknar det Franzenska blomsterspråket, med hvilket Nybloms klara och rättframma, kanske något litet värdslösa nutidssvenska har så föga gemensamt, är det nog samma anda, som besjälat de båda akademikerna under fullföljandet af deras respektive uppdrag. Intresse och sympati för de tecknade personligheterna, försynhet och grannlagenhet, jämte en liten anstrykning af manlig öfverlägsenhet vid deras behandling, och därtill en liflig medvetenhet om de nödiga hänsyn, som böra tagas till

den »blomstrande krets» »af talrika åhörarinnor», de kunna vänta med intensiv uppmärksamhet skall följa deras ord.

Fredrika Bremers minnestecknare har särskildt beträffande den sistnämnda omständigheten, d. v. s. hållningen vis-à-vis det kvinliga auditoriet, icke haft en så alldeles lätt uppgift. Fredrika Bremer var ju ej blott konstnären, skriftställarinnan, utan i lika hög grad den sociala märkeskvinnan, bänbryterskan, kvinnofrigörelsens fanbärerska. Hur sammanställa två så heterogena begrepp som kvinnofrågan och konstens idé? Å ena sidan bjöd den historiska sanningen att den förstnämnda, utomordentligt viktiga faset af Fredrika Bremers lifsgärning ej öfverhoppades, å den andra ägde densamma inga af de estetiska förutsättningar, som kunde verka lockande som material för en konstnärlig behandling. Och professor Nyblom är till lif och själ estetikern.

Emellertid tror jag, att minnestecknaren kan vara trygg för, att de bifallsyttringar, som utan tvifvel skola komma honom till del från »talrika åhörarinnor», äro hjärtligt menade. På ett mycket lyckligt sätt har han löst sin vanskliga uppgift. Förf. erkänner visserligen öppet, att han »icke vill och kan vidare ingå på detta omtvistade ämne», hvarmed han menar spörsmålet om kvinnoemancipationens berättigande eller icke berättigande, men samtidigt ådagaläggdes, att han ingalunda underskattar eller misskänner rörelsens vikt och Fredrika Bremers betydelse som en af dess första målmedvetna, inför offentligheten uppträdande förkämpar. Hvad han i detta sammanhang yttrar om den mångomtalade romanen »Hertha» vittnar om ett för en man — och därtill en professor i estetik och akademiker — ej vanligt förstående och fördomsfritt bedömande af, hvad han kallar, »denna omstridda lifsfråga för halfva mänskligheten».

Förf. påvisar således på ett mycket erkännansvärdt sätt »det enkla och berättigade i själfva den sak», hvars målsman Fredrika Bremer var, och inbegriper däri, förekommande nog, »det aktade förbund», som bär hennes namn, men samtidigt kan han icke undgå att framhålla Fredrika Bremers »ödmjuka» och »villiga» respekterande »af den gräns, som naturen själf uppställt för de kvinliga anspråken», jämförda med »fordringarna» och »tilltagen» i våra dagar, hvilka enligt förf. »gripa något långt öfver detta mål och denna gräns».

Att sedda mot bakgrunden af de »segrar» — och förf. upp räknar en aktignsvärd rad sådana — som kvinnofrågan vunnit sedan Herthas uppträdande och till dels tack vare detta, många af tidens yttringar på detta område skola förefalla som öfverdrifna »fordringar» och »tilltag», är ej att förvåna sig öfver. Segrarna tyckas ju så lysande, resultatet så stort! Att »segrarnas» frukter icke komma dem det vederbör till godo i den utsträckning som häfdatecknaren i sin optimistiska tro på historiens vittnesbörd föreställer sig, gäller ju om så mången historisk företeelse. Och skulle den som kommer under namn af kvinnofrigörelsen vara därifrån undantagen? Af de många kategoriska »härintill och icke

vidare». som alltjämt resa sig i kvinnans väg, har hon nog lärt sig att gränserna äro ganska snävt tilltagna, och om Fredrika Bremer lefde upp igen skulle troligen framstegen och förändringarna förvåna henne mindre än det att finna världen vara sig så lik, dess föreställningssätt och fördomar så segslitna.

Men, som sagdt, det vore för mycket begärdt af en litteraturhistoriker att han skulle inlåta sig på en utredning af en så intrasslad härfva, som problemet rörande kvinnans ställning i samhället. Han har nöjt sig med att, jämte den här påpekade lilla reservationen, uttala sig erkännande om själfva rörelsen. Och det är vackert så.

För öfrigt upptager, något som faller af sig själf, den sociala sidan af Fredrika Bremers lifsgärning blott en mycket liten del af minnesteckningen. Hennes litterära verksamhet och dess utvecklingsskeden spela däri, som naturligt är, den förnämsta rollen. Men människan är därför ej lämnad i skymundan. De välkända dragen af »mamsell Fredrika» möta oss här, visserligen ej framställda i någon ny belysning men med den pietetsfulla kärlek i återgifvandet, som ej beröfvat dem något af den finhet och ädelhet, som man älskar att förena med hennes bild. Att minnestecknaren, som han själf med anspråklös uppriktighet erkänner, nödgats följa »föregångarnes spår» — och han nämner därvid i främsta rummet S. L.—d Adlersparres och Sigrid Leijonhufvuds biografi — blir knappast något fel. Hvad som brister i själfständiga studier, ersättes af de för en biograf ovärderliga egenskaperna: sanningskärlek och trohet mot förebilderna.

Allt det vackraste och för Fredrika Bremers personlighet mest karakteristiska har således prof. Nyblom lyckats få fram ur de före honom ofta anlitade källorna. Han berättar ånyo alla dessa små roliga enskildheter från författarinnans barndom och ungdom, så betecknande för henne själf och för tiden, han låter oss följa gången af hennes i upprättningen så tragiska men i sin upplösning så skönt harmoniska utvecklingshistoria, och för öfrigt hennes lefnadsöden ända in i ålderdomen, men han gör det på ett så personligt sätt, att man fångslas på nytt af de välbekanta dragen som af något för första gången erfaret.

I sin framställning af Fredrika Bremers litterära verk, hvilken är särdeles sakrik och ingående, blir dock förf. mer subjektiv. Här finner man skriftsällarinnan, och det för henne såsom sådan egenomliga, belyst från nya hittills mindre påaktade sidor. Utan att förbise bristerna påvisar förf. förtjänsterna i hennes diktning och hvad som gjorde henne inom en viss genre, den realistiska skildringen, banbrytande inom vår litteratur, något den nutida kritiken varit väl mycket benägen att underskatta.

Särskildt intressant är hvad förf. yttrar om Fredrika Bremers brefstil, hvilken han finner utvecklad till en ovanlig grad af fullkomlighet. I hennes bref heter det — och här menas så väl de skildringar i brefform från hennes många och långa resor, som utgifvits af trycket,

som den vidlyftiga enskilda korrespondensen — kom »allt hvad hon genomlefde i sin yttre eller inre värld till synes i den aldrig sinande, klara och rika ordströmmen, som aldrig tröttar, men heller aldrig blir tunn och ytlig. Den förer alltid guldsand med på botten, lysande korn af själfullhet, godhet, humor, lustiga drag ur verkligheten, ömhet, kvinlighet och alltid ädelhet i uttrycket. Ingenting är sökt eller gjordt för att slå eller blända, allt är naturligt och tillfredsställande som en sund och ljum sommarluft.» — — —

Hur väl träffar ej förf. här människan, hvilken så lefvande, så helstöpt och klar återspeglas i hennes omedelbara brefutjutelser! Samlandet och utgifvandet af Fredrika Bremers bref måste man därför med prof. Nyblom betrakta som något i högsta grad önskvärdt, ett bidrag till vår litteratur, som skulle vara af stort kulturellt och estetiskt värde. Man får hoppas att detta en gång kommer att ske och i samband med den »nationalupplaga af Fredrika Bremers samlade skrifter», hvarpå svenska folket alltjämt väntar.

Ett betydelsefullt bidrag till den märkliga kvinnans historia utgör emellertid föreliggande minnesteckning. Det är endast skada, att den form hvarpå den publicerats, d. v. s. som ett inserat i en för den stora allmänheten så pass otillgänglig publikation som Svenska akademins handlingar, måste göra den mindre känd än den förtjänar.

Men äfven om prof. Nybloms vackra skildring ej nås af de många, har den rest en minnesvärd af bestående värde åt en af Sveriges ädlaste döttrar, den har ju för alltid inskrifvit Fredrika Bremers namn i det Pantheon, där man återfinner så många af Sveriges största och snillrikaste mäns. Vi, hennes landsmanninor, som hafva så stora skäl att bevara hennes bild i kärleksfull och tacksam hägkomst, måste betrakta detta som en heder, hvilken återfaller på en hvar af oss. Vackrare och sannare har ej heller hennes förtjänst om sitt land kunnat uttryckas än i de ord, som läsas i omskriften af Svenska akademins öfver henne präglade minnespenning:

Mores domesticos et dignitatem mulieris celebravit.

(Hon har förhärligat hemlifvet och kvinnans värdighet.)

L. D.

*

Ur en själs lif. Efter funna anteckningar af *Gertrud Almquist*.

Den unga författarinna, hvars namn står att läsa å titelbladet, har redan förut gjort sig känd genom tvenne längre berättelser: »Genom brottsjåarna i hamn», och »När faller täckelset?» Ämnet i dessa böcker är mycket närbesläktadt, ty de skildra alla under olika yttre förhållanden en själs utveckling genom mörker och oro till den fulla klarheten och friden i ett personligt gudsförhållande. Och dock ligger i behandlingen af detta ämne en stor olikhet mellan de föregående böckerna och den sista. I de förra gruppera sig händelser och biomständigheter så att de ända från början klart

peka hän mot det helas upplösning i enlighet med den lifsåskådning, hvaraf författarinnans egen själ är fylld, och trots otvetydiga anlag saknas i karaktärsteckningen en verklig förmåga af individualisering.

Men så kommer efter omkring tre års hvilat »Ur en själs lif», en bok som betecknar en ganska anmärkningsvärd utveckling. Denna ligger ej blott i det rent stilistiska, ej heller i bokens litterära förtjänster i öfrigt, utan först och främst i en karaktärsteckning, gifven med så mycken klarhet och äkthet, att den griper oss med det upplefvades hela makt och intresse. Alldeles som ett väl måladt porträtt ger oss ett bestämdt intryck af att likheten är träffad, äfven om vi aldrig sett originalet, verkar skildringen af denna själshistoria så sann, att vi känna oss stå inför ett stycke människolif, gripet på kornet. Vore ej detta förhållandet, skulle en så hårdragen själfanalys och en så intensiv förmåga af att känna och lida, verka nästan pinsamma, medan man nu följer utvecklingen med intresse, viss om att den icke skall gå efter ett på förhand uppgjort recept, utan visa oss en väg, den en kämpande och sanningstörstande själ verkligen gått. Och det är ej blott författarinnans egen omisskänneliga dragning till kristendomen, som kommer henne att låta sin hjältinnan efter alla stormar hvilat ut inom densammans rämärken. Den själ, som likt Elins i berättelsen, redan i barndomen känt, hur tviflet på ett evigt lif bragt »som is och natt kring hennes hjärta» och så intensivt funnit hela sitt lif vara »en skriande tomhet, ett djup, som ropade efter Gud», har helt visst ofta en smärtsam och ej alltid så rak väg att genomvandra, men innerst finnes dock en kompass, som pekar hän mot Kristi religion, icke såsom ett »smärtstillande morfin», såsom många uppfatta det, utan som en förlösande förklaring af tillvarons mörka gåta, den hon fritt och klarsynt kan omfatta.

Och bokens hjältinna hör till den klarsynta sortens människor, som är kritisk både mot sig själf och andra. Hennes kritik kan t. o. m. på ett och annat ställe såsom i reflektionerna med anledning af predikanten vid Qvarnängen kläda sig i alltför skarpa ord, ehuru det måste erkännas, att den är riktad mot det oäkta, det som skymmer och fördunklar sanningen själf.

Säkerligen har förf. varit svagare i sin teckning af bokens sista del, det slutliga genombrottet till tro och visshet, än i skildringen af vägen, som småningom ledde dit, men detta beror antagligen på svårigheten att på ett tillfredsställande sätt skildra så djupgående och så rent personliga upplevelser. Samma enkla trovärdighet som i det föregående präglar väl äfven berättelsens slut, men man skulle ha önskat en större klarhet och fastare konturer.

En bok, sådan som Gertrud Almqvists, hör till dem, man har svårt att inränga i någon viss klass. Den kan aldrig bli en populär förströelsebok, därtill är den för allvarlig och för utblottad på erotiska element. Den skall knappast tillfredsställa den, som söker en vanlig berättelse i religiös anda och alldeles inte »de mogna

andarna». Men kanske skall den på sin vandring möta en och annan, som förstår dess tungomål och kan särskilja den grundton af själf full kvinlighet, som innerst klingar oss till mötes från dess blad.

F. E.

Helen Blackburn †.

Den 11 sistlidne januari afled i London vid 60 års ålder miss-Helen Blackburn, sedan tretton år tillbaka utgifvare af den kända tidskriften *The Englishwoman's Review*. Med henne bortgick en af kvinnosakens främsta pionärer i England. Helen Blackburn utmärkte sig för de mest omfattande kunskaper i allt hvad som rör kvinnorörelsens historiska utveckling och hade tagit en personlig och verksam del i många därmed sammanhängande frågor. Under flere år var hon sekreterare i Women's Suffrage centralkomitén i London, liksom hon förut varit det i Bristolkomitén.

Född i Irland, hade Helen Blackburn tillbragt sin ungdom i Valencia, och äfven sedan hon flyttat öfver till England, bibehöll hon städse en varm tillgifvenhet för det förstnämnda landet. Sin begåfning hade miss B. antagligen fått i arf af sin fader, hvilken gjorde sig bemärkt såsom mekanisk uppfinnare och sågs åka omkring i Regent Park i en af honom själf konstruerad vagn utan hästar, långt innan de nu vanliga motorvagnarna kommit i bruk.

Men Helen Blackburn fängslade icke blott genom sin ovanliga intelligens, hon hade också en sällsynt förmåga att vinna hjärtan. En af hennes minnestecknare i *The Englishwoman's Review*, Emily Hill, skrifver om henne: »Miss Blackburns död är ingen vanlig förlust för kvinnorörelsen. En arbetare, en talare, ja, en tänkare kan ersättas, icke så en personlighet. Hvad var hemligheten af Helen Blackburns inflytande? Andra hafva ådagalagt en lysande begåfning i ungdomen eller medelåldern, och sedan tyckes deras ljus hafva slocknat. Hennes ljus utstrålade från en ädel karaktärs oförgångliga egenskaper. Främst bland dessa stod hennes osjälviskhet. Hon ägde en stark individualitet men var fri från all egoism. Hvad miss Blackburn gjorde, skref eller talade vanställdes aldrig af personliga hänsyn. Det var saken, principen, idén, som var den ledande och behärskande kraften däri. Oegennyttan i detta ords strängaste betydelse och fullständig renhet i bevelkelsegrunder stämplade hvarje hennes handling.

»Likaså gaf hennes omfattande intelligens, sunda praktiska förstånd och rika erfarenhet en så stor tillförlitlighet åt hennes omdöme. Man hörde ofta sägas att miss Blackburn hade en ovanlig förmåga att få fatt i bra människor, och en ärlighet sådan som hennes kunde icke draga till sig andra än de, som hade något af samma gnista inom sig själfva».

Miss Blackburns död framkallade ett stort tomrum i hennes vänners krets, och hon hade förvärfvat sig många vänner genom sitt varma hjärta och sin stora anspråkslöshet. Själ en outtröttlig arbetare, ägde hon i hög grad förmågan att elda andra till arbete. Därför är hennes lifsgärning icke begränsad till den tid, hon själf hade att förfoga öfver, utan hennes rika ande skall ännu fortleva genom de väckande impulser, hon förstod att gifva. En af hennes vänner skrifver också: »Mer än hvad hon själf uträttade — och ändå uträttade hon mycket — betyder hvad hon var: en inspirerande kraft för många, ett exempel att följa, om än på afstånd».

Från riksdagen.

Mannens målsmanskap öfver hustrun.

Till årets riksdag hafva inlämnats tvenne motioner rörande ofvanstående viktiga fråga, båda gående ut på en sådan ändring af lagen rörande äkta makars inbördes förhållande, att det s. k. målsmanskapet skulle komma att bortfalla.

De båda motionerna, af hvilka en är väckt i Första kammaren af hr *Filip Boström*, en i andra af hr *Carl Lindhagen* med instämmande af ej mindre än 30 kammarledamöter, yrka på ändring af samma paragrafer af giftermålsbalken, liksom ändringsförslaget är enahanda. Enligt detta förslag kvarstår mannen såsom ensam förvaltare af makarnas bo likaså hans rätt att söka och svara i boets angelägenheter (utom i vissa fall, som i lagen närmare preciseras), men hufvudklämman ligger i yrkandet på en förändring af lagen angående den gifta kvinnans myndighetstillstånd. Paragrafen i härberörda fall skulle få följande lydelse:

Ogift kvinna, som fyllt tjuuguett år, *så ock gift kvinna* vare myndig att sig och sin egendom själf råda och förestå; dock hvad angår gift kvinna med de inskränkningar, som följa af mannens förvaltningsrätt öfver boet.

Det är endast hufvudsyftet med motionerna som här berörts, detaljbestämmelserna ha förbigåtts i afvaktan på den diskussion i ämnet, som i sinom tid torde komma före i riksdagen. Den sakrika och uttömmande artikel rörande den gifta kvinnans rättsliga ställning, som står att läsa på ett annat ställe i detta häfte, lämnar för öfrigt fullgod upplysning om frågans nuvarande läge och framhåller på ett öfvertygande sätt nödvändigheten af reformer inom denna del af vårt lagstiftningsområde.

De motionerna åtföljande motiveringarna utgöra äfven intressanta bidrag till ämnets belysande. Hr Lindhagens utlåtande, däri han bl. a. kastar en återblick på hvad man kan kalla målsmanska-

pets historiska utveckling, ansluter sig rätt nära till de synpunkter, som i ofvan påpekade artikel framhållas. Vi vilja därför tills vidare nöja oss med att in extenso återgifva hr Boströms motion. Särskildt beaktande förtjänar densamma dessutom därför, att motionären berör frågan om den politiska rösträttens utsträckning till kvinnorna i samband med frågan om den gifta kvinnans tillerkännande af en myndig persons rätt.

Hr Boströms motion är affattad i följande ordalag:

Sedan år 1865 är ogift kvinna myndig enligt svensk lag, medan åter gift kvinna fortfarande af lagen förklaras omyndig. Denna åtskillnad föranledes gifvetvis icke af personliga skäl, i det att den kompetens att själf råda och svara för sina handlingar och sin egendom, hvilken lagen tillerkänner den ogifta kvinnan, som uppnått myndighetsålder, ju icke går förlorad med det, att hon inträder i äkta stånd.

Mannens målsmanskap för familjen, hvilket hustrun sålunda underordnats, har emellertid under tidernas lopp i lagstiftningen lidit åtskilligt afbräck med den påföljd, att i den gifta kvinnans rättsliga ställning nu råder rätt mycken både inkonsekvens och osäkerhet. Hustrun har numera rätt att ensam råda öfver och förvalta hvad hon genom eget arbete förvärfvar samt den egendom, som under äktenskapet tillfallit henne genom arf. gåfva eller testamente och som förklarats för hennes enskilda tillhörighet. På samma sätt råder den hustru, hvilken ingått äktenskapsförord, öfver sin egendom.

I alla dessa afseenden är den gifta kvinnan nu faktiskt myndig, under det att dock lagen förklarar henne omyndig. Det synes då vara tid på att taga steget ut och i lag förklara henne myndig, hvilket kan ske utan att på något sätt rubba gällande föreskrifter om makars egendomsförhållanden. Hon blir då myndig med de inskränkingar, gällande lag föreskrifver, medan hon nu är omyndig med de undantag, lagen stadgar. I sak förblifver ställningen densamma med undantag af att hennes af lagen erkända myndighet klargör hennes rätt och befogenhet i åtskilliga stycken, där nu råda dunkelhet och stridiga uppfattningar, som vålla osäkerhet. Men principen af den gifta kvinnans personlighetsvärde, af hennes likställighet i detta syfte med sina ogifta medsysstrar och med mannen kungöres dock klart af lagen, hvilket äger sin stora ej blott formella, utan ock reella betydelse.

En lagändring, hvilken på det sättet omkastade förhållandena, skulle sålunda vara en tidsenlig och värdig reform.

Särskildt då det kommit på tal att låta en politisk rösträttsreform samtidigt eller efteråt följas af den politiska rösträttens utsträckning till kvinnorna, finnes det intet rimligt skäl uti att hålla det nya släktets uppfostrarinna, den af ansvars känsla för familj och hem uppfyllda makan utestängd från den medborgerliga fullmyndighet, som tillmättes den ogifta kvinnan. Men skall gift kvinna beklädas med politisk myndighet, så måste ju hennes rättsställning som myndig medlem af samhället förut ordnas.

Föreningsmeddelanden.

Förbundets sjukvårdskomité kommer under vinterns lopp att i Sjuksköterskebyråns lokal den 1 och 15 i hvarje månad anordna samkväm för sjuksköterskorna. Dessa små sällskapliga sammankomster afse att erbjuda sköterskorna en stunds rekreation, på samma gång som åhörandet af föredrag i olika ämnen, ej blott i sjukvårds- och medicinska utan äfven i sociala och humanitära frågor på skilda områden, skall, hoppas man, verka uppfostrande och allmänbildande på deltagarinnorna, hvilka i kraft af sitt slitande och hela personligheten i beslag tagande yrke, kanske mer än andra arbetande kvinnor äro utestängda från deltagande i tidens rörelser. — Vid första sammankomsten, som ägde rum den 4 febr., diskuterades endast planen för samkvämen, hvarjämte man bjöds på åtskillig vacker musik.

*

Kontors- och butikbiträdens arbets- och löneförhållanden.

Vid Fredrika-Bremer-Förbundets samkväm den 29 jan. i Hushållsskolans lokal var ofvannämnda ämne föremål för behandling. Föredraget hölls af fröken Gertrud Adelborg och anslöt sig i hufvudsak till den vid ett föregående samkväm dryftade frågan om förhållandena inom den kvinliga handelskåren, hvartill, som bekant, den af Förbundet gjorda statistiska undersökningen lämnade material. — Samkvämet, till hvilket så väl affärsinnehafvare som kvinliga kontors- och butikbiträden inbjudits, var mycket talrikt besökt, och visade den beredvillighet, hvarmed de sistnämnda hörsammat kallelsen och det intresse, hvarmed föredraget följdes, att den klass af arbeterskor, som här är fråga om, väl känna behovet att vinna upplysning i de förhållanden, som beröra deras ställning. Frågan om bildandet af en förening inom den kvinliga kontors- och butikbiträdeskåren, som efter föredragets slut man och man emellan afhandlades, kunde dock, i anseende till sakens oförberedda skick, ej omedelbart leda till något resultat, ehuru den synbarligen omfattades med mycket intresse.

Samkvämet afslöts med en enkel supé.

—*—

Från skilda håll.

De kvinliga läkarnas kompetens. Universitetskanslern har afgifvit utlåtande öfver med. lic. Karolina Widerströms m. fl. framställning i fråga om kompetens för kvinlig läkare att inneha läkaretjänst, med anledning af hvilken framställning medicinalstyrelsen för ett par år sedan afgaf ett utförligt motiveradt förslag.

Universitetskanslern har i likhet med de af honom hörda myndigheterna, medicinska fakulteterna i Uppsala och Lund samt Karolinska institutets lärarekollegium, ingenting annat att erinra mot medicinalstyrelsens förslag,

än att från de tjänster, till hvilka kvinlig läkare skulle äga tillträde, böra undantagas förutom de med e. o. professorsbefattningarna i anatomi vid Uppsala och e. o. professuren i anatomi och histologi vid Lunds universitet förenade prosektorstjänster, de medicinska laboratorstjänsterna vid Uppsala och Lunds universitet samt laboratorstjänsterna och prosektorsbefattningen i anatomi och amanuensbefattningen i rättsmedicin vid Karolinska institutet. I öfverensstämmelse med Karolinska institutets lärarekollegium anser kanslern, att lärarebefattningen i otiatri, rhinologi och laryngoskopi vid institutet lämpligen kan innehafvas äfven af kvinlig läkare.

*

Den kvinliga rösträttsrörelsen. En diskussion angående kvinnans politiska rösträtt var söndagen den 8 febr. af föreningen Studenter och arbetare anordnad i Arbetareföreningens lokal. Diskussionen inleddes af fröken Anna Whitlock, medlem i styrelsen för Föreningen för kvinnans politiska rösträtt: andra medlemmar af föreningen uttalade under diskussionens lopp sina synpunkter i frågan, hvarjämte flera talare, däribland en del riksdagsmän, uppträdde, alla utan undantag förordande den kvinliga politiska rösträtten.

I Lund och i Helsingborg hafva tvenne kvinliga rösträttsföreningar nyligen bildats, den förra på initiativ af Lunds kvinliga studentförening.

Den af Stockholmsföreningen igångsatta föreläsningsserien i landsorten pågår, som det vill synas, med stor framgång. Fru A. M. Holmgren har talat om kvinnans politiska rösträtt i Nyköping, Strängnäs och Eskilstuna, inför ett talrikt och lifligt intresserad auditorium, och ämnar under loppet af febr. för samma ändamål besöka Enköping, Sala, Gäfle m. fl. städer.

*

Le féminisme en France var ämnet för ett föredrag, som vid Alliance Française' senaste sammankomst hölls af dr Josef Müller, till hvilken sällskapet haft artigheten inbjuda några medlemmar af Fredrika Bremer-Förbundets styrelse. — Föredraget, som på ett särdeles sakrikt och belysande sätt utvecklade gången af den franska kvinnorörelsen, hvilken, ehuru lika i syften och sträfvan, till sin natur och i sina yttringar är så vidt skild från de skandinaviska och anglosachsiska ländernas, lämnade en förträfflig exposé af féminismens nuvarande ståndpunkt i Frankrike, af de därstädes verkande kvinnoaföreningarna, deras organ och ledande personligheter. I hög grad beaktansvärda voro de personliga synpunkter till kvinnofrågan dr Müller utvecklade, hvilka utmynnade i ett värtaligt förordande af den politiska rösträttens utsträckande äfven till kvinnan, en fordran som tal. ansåg var en skyldig gärd af rättvisa och humanitet.

*

Kommunal valbarhet för Islands kvinnor. Kvinnor som intaga själfständig ekonomisk ställning hafva förklarats äga full kommunal valbarhet, men med större rätt än männen att afsäga sig kommunala förtroendeposter, så lyder en från Danmark i slutet af förra året ingången underrättelse.

Ellen Fries' bibliotek

är öppet *Måndagar* kl. $1\frac{1}{2}$ 12— $1\frac{1}{2}$ 1 e. m.

» *Onsdagar* » 3—4 » »

» *Fredagar* » 3—4 » »

Biblioteket är mot skriftlig borgensförbindelse af känd förbundsmedlem afgiftsfritt tillgängligt för kvinnor, som egna sig åt studiet af historia och närliggande ämnen.

Det är dessutom tillgängligt för Fredrika-Bremer-Förbundet.

A Fredrika-Bremer-Förbundets byrå 54 Drottninggatan mottagas anmälningar till inträde i Förbundets

Sjukkas.

Äfven personer, som icke äro medlemmar af Förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Från Evang. Fosterlands-Stiftelsens Förlags Expedition hafva utkommit i nya upplagor följande passionsskrifter:

Den lidande Kristus. En passionsbok af Dr. F. V. Krummacher. Tredje uppl. Häft, 4 kr., v. b. 4,50, halfr. b. 5 kr.

»En af de bästa författare på det kyrkliga området talar här till oss med innerliga och glädjande ord om den 'förlösnings, som i Jesus Kristus skedd är'. Vid läsningen af boken märker man väl, att orden gå från hjärtat. Ett skönt språk, stor anderkeddom, innerlig hjärtefrohhet och brinnande nitälskan förena sig med mångsidig djup insikt i Guds ord, att göra denna bok till en af de läsvärdaste.»

Vid korset och grafven. Korta passionsbetraktelser för hvar dag i fastan, samlade ur framstående lärares skrifter. Häft, 50 öre, kart. 75 öre, klotb. 1,25.

»Samtliga dessa namn äro väl kända och utgöra en borgen för att mycken uppbyggelse finnes att hämta ur den lilla boken, som i anseende till betraktelsernas korthet i synnerhet lämpar sig väl för dem, som under fastan vilja i anden följa sin mestare till Jesusalem, men ej hafva tillfälle att ägna långa stunder åt läsning.»

Jesu afskedstal. Betraktelser öfver Joh. Evang. 13—17 kap. Af Teol. Dr. W. Fr. Gess. Andra granskade uppl. Häft, 1,50, v. b. 2 kr., klotb. 2,50.

»Dessa betraktelser äro af den beskaffenhet, att de böra betraktas i stillhet — både inre och yttre stillhet — och betraktas noga. Här är uppbyggelseläsning af det slag, som lämnar verklig behållning. Ämnet bland dessa betraktelser är väl bland de djupaste och mest gifvaade som finnas. Dr Gess har också tydligen med en älskande själs hängifvenhet sänkt sig ned i detta heliga ämne och därur åt församlingen uppbämt de dyrbaraste skatter af himmelsk visdom. Enligt anmälarens uppfattning hör ofvanstående arbete till det yppersta, som på senare tid införlifvats med vår religiösa litteratur.»

Den korsfäste. Passionspredikningar af hofpredikanten G. E. Beskow. Andra uppl. Häft, 2 kr., v. b. 2,50, klotb. 3 kr.

»Här finner man i enkla och kraftiga ord en god, lärorik och i allo uppbyggelig utläggning af Kristi pinas historia.»

Anmälan.

Dagny utkommer **1903** med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.

Priset för hel årgång:

För medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* ... kr. 3,50.

För icke medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

Vademecum

var bland alla munvatten på hygieniska utställningen i Paris 1902 det enda som erhöll högsta utmärkelse, Guldmedalj, och detta i sin egenskap af »antiseptiskt munvatten» (antiseptique dentifrice).

Barnängens Tekniska Fabrik,

H. M:t Konungens hofleverantör
Stockholm.

Annonser för DAGNY

upptagas af

fröken Ingeborg Bergström, 31 Östermalmsgatan 31.

Adress:

Frearika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62.

Förbundets byrå öppen 11—4.

Allm. tel. 48 16.